

Krencseyné Győri Erzsébet
(1936–2012)

(Fotó: Mándli Gyula)

Akik ismerték, biztosan nem hiszik el, hogy elment, mint ahogyan annak idején, az ezredfordulón azt sem tudták elhinni, hogy nyugdíjba vonult. Győri Erzsébet több mint fél évszázadon át a magyar könyvtárügy egyik meghatározó, számos területén maradandót alkotó, bátran mondhatni, nagy hatású személyisége volt. Pedig a kegyetlen valóság az, hogy szeptember második hétvégéjén itt hagyta a földi világot, és mindhalálig érdeklődő tekintete immár nem pásztázza a honi könyvtárügy újabb és újabb fejleményeit.

Erzsi – mindenki így szólította – Miskolcon, vasutas családban született. Érettségi után, 1954-ben – meglehetősen csekély életismeretre vallóan – latin–görög szakra jelentkezett. „Természetesen” helyhiányra hivatkozva elutasították felvételi kérelmét. Naivitásából hamarosan kigyógyította a nagybetűs Élet: 18 évesen Sajószentpéteren lett az egyszemélyes könyvtár vezetője. Télen-nyáron, hidegben-hőségben, porban-sárban biciklin, vonaton, traktor- vagy autóstoppal járt dolgozni abba a könyvtárba, amely „odaérkezésemkor két egymásra tett falusi lócából és néhány könyvből állt” – mondta egy interjújában. „Két évig dolgoztam itt. Amikor eljöt-

tem, három helyiségből álló, ötezer kötetes, katalogizált könyvtárat és ezerkétszáz olvasót hagytam az utódomra”. Nem elsősorban azért érdemes idézni emlékező szavait, mert felidéző hatású pillanatfelvételt adnak az '50-es évek elejének vidéki könyvtári állapotairól, hanem kivált azért, mert ez az „epizód” jelképi módon összefoglalja egész későbbi munkásságát: ahol megfordult, ott maradandót alkotott. Ott minden jobbá, működőképesebbé, tartalmasabbá, igényesebbé vált, mint azelőtt volt.

Erzsi hosszú és gazdag pályafutása során szinte minden közkönyvtár-típusban és csaknem minden könyvtárosi beosztásban dolgozott. Szikszón szervező volt, Encsen járási könyvtárigazgató, a miskolci megyei könyvtárban módszertanos, aztán a Megyei Tanács művelődési osztályán volt könyvtári előadó. Ez utóbbi – igaz, rövid időszakban – megismerte a szakma és a közigazgatás kapcsolatának gyakorlatát és fontosságát, aminek később jó hasznát vette. Aztán visszatért a napi könyvtárosi feladatokhoz, előbb igazgatóhelyettesként dolgozott a megyei könyvtárban, majd a miskolci városi könyvtárat vezette. Itt is maradandót alkotott, az ő vezetése időszakában épült ki a borsodi megyeszékhely könyvtári hálózata. Ezekre az évekre így emlékezett: „Kevés embernek adatik meg, hogy könyvtárakat létesítsen. Például ekkor épült az első olyan könyvtár az országban, amelynek önálló képzőművészeti kiállítóterme is volt; össze lehetett kapcsolni a könyvtár működését a művészeti gyűjtemény megalapozásával.” Időközben levelező tagozaton elvégezte a könyvtár szakot; neki is – mint akkoriban annyiaknak – Kovács Máté volt a mestere.

1976-ban érkezett Budapestre. Rövid ideig a Könyvtártudományi és Módszertani Központban (KMK) dolgozott, azután öt évig a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályán a közkönyvtárak ügyével foglalkozott. 1981-ben a Könyvtárellátó Vállalat vezetői székét kínálták föl neki, az akkori megyei igazgatók biztatására el is fogadta. 1985 őszén került ismét a KMK-ba, a Gyűjteményfejlesztési osztály vezetését vállalta el, ami egyben azt is jelentette, hogy az *Új Könyvek* felelős szerkesztője lett. Kiterjedt és sokfelé elágazó életművére talán ez a kéthetente megjelenő állománygyarapítási tanácsadó folyóirat tette fel a koronát. Az *Új Könyvek* szerkesztősége – ahogyan valaki némi malíciával, kicsit lenézően, de nem egészen alaptalanul „recigárnak” nevezett – igazi műhely volt, értelmiségi műhely, a szónak abban az értelmében is, hogy Erzsi vezetésével a kollégák és nemkülönben a külsős recenzorok Művekkel foglalkoztak. Erzsi az olykor csakugyan rohamtempójú munkák során példát mutatott munkabírásban is, meg abban is, hogy a Művet mindenkor tisztelettel kell kézbe venni, empátiával kell megismerni és értő módon, illő stílusban, találóan kell ismertetni, értékelni, ajánlani vagy épp lebeszélni róla a szerzeményező könyvtárost. A lap mindvégig megőrizte tárgyilagos szemléletét és magasra tett szakmai, illetve esztétikai mércéjét. 1985 és 2001 között az *Új Könyvek* persze rengeteg változáson ment át, de abban a tekintetben mindvégig következetes maradt, hogy elfogulatlan és tárgyilagos volt, tehát biztos mércével szolgált a könyvtárak, könyvtárosok számára. Azaz betöltötte hivatását. Lehetett tavaszi Könyvhét vagy karácsonyi könyvvásár, Erzsi a könyvkiadás dömping-időszakaiiban sem engedett a recenziók minőségéből, azaz a folyóirat hiteléből. Az *Új Könyvek* története nem csupán a KMK (majd a Könyvtári Intézet) történetének egyik jelentős fejezete, de talán 1964-től az ezredfordulóig tartó időszak egész hazai könyvtárügyének is.

Erzsi a Gyűjteményfejlesztési osztály vezetése és az *Új Könyvek* főszerkesztése mellett a KMK mb. igazgatója is volt hosszabb időszakokban. Ez utóbbi vonatkozásban nemcsak az volt elévülhetetlen érdeme, hogy az „interregnumok időszakában” vezette az intézményt, de az is – ahogyan Csabay Károly megvallotta a Katalisten –, hogy a hivatalosan kinevezett igazgatóknak is nélkülözhetetlen támasza, tanácsadója, segítője volt. És nem utolsó sorban segítőkész előkészítője annak a folyamatnak, ahogyan a régi KMK-ból korszerű szakmai törekvéseket megvalósító Könyvtári Intézet vált. Itt is, ekkor is maradandót alkotott. Imponáló munkabírással és kitartással dolgozott az ezredfordulóra eső nyugdíjazásáig. Nem ismerte a munkaidő fogalmát, kevés olyan este volt, hogy ne a könyvtár zárásakor hagyta volna abba a munkát. A Szinnyei-díj átvétele után készült interjúból erről így beszélt: „*Ha nem volna olyan összeszokott és egymásra figyelő a kollektíva, akkor ez a nagyon feszes, rigorózusan rövidre szabott időkeret nem volna tartható. Ahogy nektek valamennyiőtöknek, nekem is az éjszakába csúszik a munkám.*” Hétfégre pedig hazavitte a munkanapokon felgyült „restanciát”, például egy-egy *Új Könyvek* szám több száz recenzióját átolvasni, hogy jellegzetes, határozott kézvonású, piros betűs javításait megtegye.

Munkásságát a szakma magas elismerései is jutalmazták: 1996-ban Szinnyei József-díjat kapott, 2001-ben Széchényi Ferenc Emlékérmét. De a legrangosabb kitüntetésnek mindig kollégái tiszteletét, barátságát tartotta. Mert ő még ahhoz a könyvtáros nemzedékhez tartozott, amelyik a munkatársban, a beosztottban vagy éppen a főnökben nemcsak a kollégát látta, hanem a lehetséges barátot, az értelmi-ségi partnert, akivel – a munka ritka szüneteiben – le lehet ülni beszélgetni könyvekről, filmekről, politikáról, a világ dolgainak állásáról.

Erzsi munkahelyeinek és munkaköreinek felsorolása közel sem mond el mindent kiterjedt munkásságáról. Ott volt az utóbbi fél évszázad magyar könyvtári életének valamennyi fontos eseményén, Budapesten és vidéken, megyeszékhelyen és falun, a vándorgyűléseken, a helyismereti könyvtárosok évenkénti konferenciáitól a döntéshozó kuratóriumokig. A rendszerváltozás idején a határon túli magyar könyvtáraknak küldendő könyvcsomagok összeállításában és célba juttatásában működött közre, közben tanácsot adott vidéki kollégáknak gyarapításhoz és állományapasztáshoz, és mindeközben többet magával jó ideig szerkesztette a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárost*, amelynek 2011-ig szerkesztő bizottsági tagja volt. Mindig szívügyének tartotta a folyóiratot, amelyet – nehezebb korszakaiban – aprómunkájával, napi közreműködéssel is átsegített a jövőbe.

Nyugdíjazása után is aktív maradt, hetente két nap bejárta a Könyvtári Intézetbe, szakmunkákat lektorált, cikkeket írt, tagja volt a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztő bizottságának, bölcs tanácsaival és rendkívüli tájékozottságával segítette egykori kollégáit, illetve a *3K* szerkesztőit. Mert Erzsi kivételesen tájékozott ember volt. Hogy könyvtárosként, az *Új Könyvek* felelős szerkesztőjeként napra készen ismerte a magyar és a világirodalmat, elmélyülten tanulmányozta a társadalomtudományok és az újkori történelem szakirodalmát – az szinte természetes. De ugyanilyen tájékozott volt a kultúrpolitika, a jog, a pénz- és adóügyek vagy éppen a vezetéstudomány kérdéseiben. Ugyanúgy érdekelt a pszichológia, mint a kép-

zöművészet. Annak idején az *Új Könyvek* szerkesztőségében egy megválaszolhatatlan kérdés láttán azt tartottuk: – Kérdezzük meg Erzsitől, ő úgyis minden olyasmit elolvas, amit senki más a szerkesztőségben... Rendkívüli tájékozottsága rendkívüli nyitottságából következett. Azon ritka emberek közé tartozott, akivel nem volt reménytelen vitázni, mert az érvek előtt meg tudott hajolni. Igen ritka emberi tulajdonság! Ugyanakkor keményen határozott, nagyon eltökélt is tudott lenni – ha kellett. De ha arra volt szükség, rendkívül diplomatikus volt; aki ismerte, az bizonyosan tud példát mondani arra, hogyan „simított el” zűrös ügyeket; egymással szóba sem álló embereket tudott egy asztalhoz ültetni, kibékíteni, lecsendesíteni. Hány történet volna felidézhető Erzsi találékony békítő képességéről, amikor olyan könyv felháborodott szerzője jelent meg a szobájában, amely műről nem éppen kedvező recenzió jelent meg az *Új Könyvekben*... Ebben is hihetetlenül ötletes, diplomatikus, azaz lefegyverző volt.

Ha egyetlen szóval kellene jellemeznem karakterét, azt mondanám: korrekt volt. A végtelenségig korrekt. A legstresszesebb, legreménytelenebb helyzetekben is megőrizte nyugalmát, nem veszítette el a türelmét, megőrizte tárgyilagos stílusát, és mindig volt ötlete a megoldásra. A hatékonyan dolgozó vezető minden fontos emberi erényét is birtokolta.

2012 szeptemberében a magyar könyvtárügy az elmúlt fél évszázad egyik meghatározó, a magyar könyvtárügy arculatát jelentősen formáló vezető egyéniségét veszítette el. Erzsi minden munkahelyén, valamennyi munkakörében, tisztségében maradandót alkotott. Aki ismerték, akik dolgozhattak vele, tisztelték tudásáért, rendkívüli tájékozottságáért, kollegialitásáért, korrektségéért, egyenességéért, segítőkészségéért és nem utolsósorban könyvtárosi elhivatottságáért.

Emlékét híven megőrizzük.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bartók Györgyi: Az *Új Könyvek* története – kronológiában elbeszélve. = *Könyvtári Figyelő*, 2010. 4. sz. 755-768. p. (Győri Erzsébetről: 762–765. p.)
- Mezey László Miklós: „Szerencsésnek mondhatom magam, mert a közkönyvtárak minden típusában dolgozhattam.” Beszélgetés a Szinnyei-díjas Győri Erzsébettel. = *OSZK Híradó*, 1996. 7–8. sz. 8–11. p.
- Vajda Kornél: A magyar könyvtárügy Mädchen für alles-e. A hetvenéves Győri Erzsébet köszöntése. = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 2006. 4. sz. 56–58. p.
- Vajda Kornél: Győri Erzsébet köszöntése a Széchényi-emlékérem átadása alkalmából 2001. április 26-án.
<http://tortenet.oszk.hu/html/magyar/kiemsem3.htm>

Mezey László Miklós

Búcsúztató

A Könyvtári Intézet, Erzsi utolsó és legkedvesebb munkahelye, valamint a könyvtárosok kicsiny konfraternitása, továbbá a barátok nevében szólnék néhány szót. De máris a tautológia bűnébe estem. Hisz' az, hogy valaki hazai könyvtáros és Erzsi jó barátja, ugyanazt jelenti. Az ilyesféle ismétléseket Erzsi több száz írásomból gyomláta ki könyörtelenül, de erre immáron nincs módja. De a tautológia ezúttal elkerülhetetlen volt. Győri Erzsi kislány kora óta volt könyvtáros. És – azt hiszem, nem túlzás a szó – szinte minden magyar (határon inneni és túli) magyar könyvtárost személyesen ismert. És akit ő – könyvtárosként – megismert, annak barátja is lett. Aki pedig Győri Erzsit megismerte, aki vele találkozott, szintén a szívébe, barátságába kellett fogadnia Őt. Erzsi dolgozott a lehető legalacsonyabb, legutolsó posztokon is, volt például „lóca-könyvtáros” is egy kicsiny településen, ahol a könyvtár, ameddig Erzsi fel nem virágoztatta, valóban csak két lócából állott; és volt városi könyvtárigazgató, volt a minisztérium könyvtári osztályának vezető munkatársa, volt a Könyvtárellátó Vállalat vezetője, volt az *Új Könyvek* főszerkesztője, és vált végül a Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatójává, ahol is nemcsak a KMK és az OSZK az ideig fölöttebb zürzavaros viszonyát tette rendbe, de átvezette – maximális tapintattal és érzékkel – a KMK-t a Könyvtári Intézet formációjába. is.

Magas posztjai révén lett volna módja rá, hogy bizonyos fölényrel viseltesen az általa és stábjá által ellenőrzött, inspicált területeken. Soha nem tette. Még az olyan vicceket is távol tartotta magától, mint amilyen egyik kollégánké volt, aki előszeretettel kérdezte meg az általa felülvizsgált könyvtárak vezetőitől, hogy milyen a katalógusok komfortfokozata. Amely kérdésre persze senki nem tudta, nem tudhatta az adekvát választ. Erzsi mindig, de igazán mindig segíteni akart – és tudott. Főlényt soha senkivel, senki könyvtárossal szemben nem éreztetett, nem gyakorolt. Hát hogylene fogadta volna őt szívébe minden könyvtáros!

Talán nem az a legtisztább, legjobb karrier, ha valaki mindjárt felülről kezdi, de annak is megvannak a súlyos hátrányai, ha valaki nagyon alulról indul. Erzsi volt nagyon alul és nagyon fölül is, és – számára – ez a kettős pozíció a lehető legkedvezőbb, a lehető legjobb eredményt hozta. Persze nem önmagától, nem automatikusan. Hogy az eredmény olyan lett, amilyen lett, hogy Erzsi a legnagyobb magyar könyvtárosok közé emelkedett, azt épp ez a kettősség, illetve ennek a kettősségnek Erzsi által gyakorolt praxisa hozta. Épp csak néhány példával élve: megyei könyvtárban dolgozva pontosan tudta, hogy milyen a „terepen” dolgozni; az *Új Könyvek* szerkesztőjeként jól tudta, hiszen onnan jött, hogy mik a Könyvtárellátó szempontjai; KMK-sként úgy tárgyalhatott a minisztériumi könyvtári osztályának képviselőivel, mint aki azok elvárásait, kívánalmait belülről ismeri; a világtól – annak idején – fölötte elszakadt OSZK vezető testületi ülésein adatokkal és érvekkel gazdagon felszerelve szólhatott mindarról, ami – könyvtári vonatkozásban – az OSZK szemhatárán addig nem létező volt. Sorolhatnám még a példákat, de tán ennyi is elég.

Erzsi a könyvtári szakirodalom, elsősorban a könyvtári szaksajtó szenvedelmes olvasója volt. Nemcsak akkor, amikor maga is szerkesztő vagy szerkesztőbizottsági tag volt, hanem kezdettől mindvégig. Halála előtt néhány nappal még bújta a könyvtári folyóiratok utolsó, legfrissebb számait. De nemcsak a könyvtári folyóiratokat olvasta. Most nem térnek ki arra, hogy mennyi szépirodalmat, szociológiai, társadalomtudományi, történelmi munkát forgatott, bár meg kell mondanom, hogy halála előtt néhány nappal még arra kért, ilyesfélét hozzak számára. Inkább azt emelném ki, mint ritka jelenséget, hogy igen gondosan és alaposan tanulmányozta mindenkor a közlőnyöket, a könyvtárakra vonatkozó jogszabályokat. Akik jelen voltak, az OSZK főigazgatója, az OSZK igazgatói és fősztályvezetői többször is elmondták, hogy nem egy esetben Győri Erzsi volt az, aki felhívta a figyelmet egy-egy terv lehetetlenségére (jogszabályok ismertetésével), máskor egy-egy terv lehetőségességére (mivel a jogszabályok az ilyesmit nem tiltották). És ez az ismeret- és információgazdagság a kezdetektől jellemző volt rá.

Annak idején, a hetvenes évek elején a KMK-ban gyakorta voltak olyan össze-
jövetelek, amelyeken a megyei és városi igazgatók sokasága jelent meg. Általában a KMK-sok szónokoltak, „osztották az észet”, és persze joggal, hiszen ők kapták közvetlenül a kultúrpolitikától is, a könyvtári osztálytól is a direktívákat. Ám Erzsi, aki gyakorta megfordult az ilyen üléseken, a legtöbbször igen hangsúlyosan (néhány öreg KMK-s szerint sokszor igen szemtelenül) vetett fel vitatható pontokat az addig elhangzottakban. Ehhez bizonyos bátorság kellett. De Erzsi bátor volt. Nagyon bátor. Pedig tudott rettentően félni is. Például a kutyáktól, amelyek kislány korában nem egyszer megharapták. De amikor még szinte kislányként, az egyik faluból a másikba kellett bicikliznie, persze könyvtári küldetésben, karikázott akkor is, ha féltucatnyi kutya üldözte. Erzsi, egy szörnyű gömbvillámos élmény hatására rettentően félt az égzengéstől, villámlástól. Ám amikor egy számomra csodálatos, számára rettentő viharban társalogtunk többen egy fedett, de nyitott teraszon, Erzsi minden félelme ellenére úgy koncentrált az elhangzott könyvtári témákra, hogy végül szinte ő vezette a vitát és ő is zárta le. Majd, talán még mindig reszketve, úgy vonult vissza, mint akinek most már szabad félnie és a villámokra gondolnia.

Erzsi, mint mondtam volt, nagy könyvtáros lett. A hazaiak közül a legnagyobbak egyike. Bizonyos, hogy tanulmányok, cikkek, emlékező írások fognak szólni róla, bizonyos, hogy életművét sokan fogják még tudományosan elemezni.

Én azonban mindjárt végét vetném mondandómnak. Egyik nagy magyar regény, egy Győri Erzsi által is kedvelt regény utolsó szavait idézném, hogy azután azokat parafrazeáljam. E szavak így hangoznak. „*Barátom! Volt ifjúság, volt szerelem. Nem vettem észre. Adj tüzet, kérlek!*”

Kedves Erzsi! Ne nyugodj békében! Sugározd továbbra is példádat, hivatástudatodat, energiádat, szellemiségedet! Barátaim, volt ifjúság, volt érett kor és volt Győri Erzsi. Lehetetlen volt Őt észre nem venni. Kérjük, hogy adjon tüzet!

(Elhangzott a budapesti Fiumei úti Sírkertben, 2012. október 3-án.)

Vajda Kornél